

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

УДК(UDC)94:341.18(4)327.33 "1948"

ГОНЧАРЕНКО Л. Л.

**ГААЗЬКИЙ КОНГРЕС ЄВРОПЕЙСЬКИХ РУХІВ 1948 р.:
ПЕРЕДУМОВИ ЗІБРАННЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ ТА НАСЛІДКИ**

В статті аналізується гаазький конгрес європейських рухів, як важливий чинник поширення ідеї єдності на континенті після Другої світової війни. На основі діяльності ідеологів європейської інтеграції, а саме У. Черчіля, Р. Куденхове-Калергі, Р. Маккея та їх поглядів розглядається теоретичне підґрунтя інтеграційних процесів та їх практичне значення в майбутньому створенні органів влади європейських об'єднань. Розкривається суть ідей європейської єдності та їх донесення до європейського соціуму. Особлива увага звертається на діяльність та наслідки Гаазького конгресу, як важливого етапу європейської інтеграції.

Ключові слова: Гаазький конгрес, європейська єдність, інтеграційні процеси, об'єднувчі рухи, міжнародні відносини, У. Черчіль, Р. Куденхове-Калергі, Р. Маккей.

Розвиток інтеграційних процесів є однією з найважливіших складових міжнародних відносин другої половини ХХ - початку ХХІ ст. На сьогоднішній день вони стали невід'ємним атрибутом сучасного світу, а тому знаходяться під пильною увагою істориків, політологів, правознавців. Передісторією європейських інтеграційних процесів є формування ідеї європейської єдності. Дослідження ідеології європейської єдності та поширення інтеграційних думок у європейських соціумах дозволяє краще зрозуміти інтеграційні процеси, що на сьогодні відбуваються в Європі. Зрозуміло, що на сьогодні ці знання є надзвичайно важливими для України.

Аналізуючи джерельну базу та історіографію дослідження варто зазначити, що питання історії європейської єдності досліджується, як вітчизняною, так і зарубіжною наукою. Розглядаючи праці європейських істориків варто виокремити дослідження французького аналітика П. Гербета [1], що висвітлив початок об'єднувчих процесів на континенті та Х. Брюгманса [2], який в своїй праці дослідив становлення і розвиток ідей європейської єдності. Серед британських вчених необхідно відзначити А. Робертсона [3], який проаналізував пан'європейський рух, та вказав на позитивний вплив європейських рухів у створенні Ради Європи.

В українській історіографії даною проблемою займаються: Д. Ченчик [4], який в своєму дослідженні висвітлив розвиток ідеї об'єднання Європи та шляхи її реалізації в 1945-1952 рр. та А. Грубінко [5], який досліджує роль Великої Британії у процесах європейської політичної інтеграції у повоєнний період (1945-1956 рр.).

Гончаренко Леся Леонідівна - кандидат історичних наук, доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (Україна).

Джерельна база статті представлена опублікованими документами, а саме документами діяльності та рішень Гаазького конгресу європейських рухів за об'єднання [6; 7] та працями самих ідеологів та очільників інтеграційних рухів, до яких відносять У. Черчіля [8] та Р. Куденхове-Калергі [9]. Саме в роботах «батьків» євроінтеграційних процесів викладена та проаналізована необхідність об'єднання Європи та можливі шляхи створення союзу держав.

Необхідно звернути увагу та той факт, що як зарубіжні так і українські вчені, досліджували окремі аспекти проєктів об'єднання Європи та діяльності європейських рухів за об'єднання, причому значення Гаазького конгресу в даному питанні досить часто применшується, або взагалі нівелюється. У зв'язку з цим, мета дослідження полягає в тому, щоб на основі вивчення документальної бази та історіографічних робіт комплексно дослідити та проаналізувати діяльність Гаазького конгресу, передісторію зібрання та наслідки для подальших інтеграційних процесів на Європейському континенті.

Після Другої світової війни об'єднання Європи почало визнаватися необхідним науковою елітою, суспільно-політичними діячами та громадськістю континенту. Зокрема, за євроінтеграційні проєкти активно виступали А. Бріан (11 разів займав посаду прем'єр-міністра, кілька разів був міністром закордонних справ Франції, лауреат Нобелівської премії миру в 1926 р.), Р. Куденхове-Калергі (австрійський філософ, письменник, політик, засновник Пан'європейського союзу, один з «батьків» європейської інтеграції), У. Черчіль (державний діяч Великої Британії, письменник, прем'єр-міністр країни у роки Другої світової війни, лауреат Нобелівської премії з літератури 1953 р.), Ж. Моне (французький економіст, який не без підстав вважається натхненником європейської інтеграції), Х. Брюгманс (нідерландський науковець та політичний діяч) тощо. Активну діяльність розгорнули європейські об'єднани рухи в більшості країн континенту. Вже з 1946 р. серед прихильників ідеї інтеграції намітилися розбіжності щодо форми майбутнього об'єднання, його структури та компетенцій.

Слід зазначити що, після повернення зі Сполучених Штатів в 1945 р. до Європи Р. Куденхове-Калергі не мав проєкту для континенту, в цілому він вважав, що є необхідним утворення європейської федерації в рамках ООН. У 1946 р. Р. Куденхове-Калергі поділяв погляди колишнього прем'єр-міністра Великої Британії У. Черчіля про майбутнє Європи і західної цивілізації, яку необхідно зберегти, зокрема від комуністичної загрози. Він відзначав, що У. Черчілю пан'європейська ідея зобов'язана своїм другим народженням після Другої світової війни [9, с.132]. Р. Калергі сподівався, що йому буде довірено роль, яка стала б визнанням його минулого, в справі об'єднання Європи, тим більше, що У. Черчіль говорив про його заслуги в цій області і перед великою аудиторією, і віч-на-віч [9, с.134]. Проте, помічником У. Черчілля став його зять Д. Сендіс. Це призвело до принципових розбіжностей в думках, в яких У. Черчіль і Р. Куденхове-Калергі намагалися залишити ініціативу за собою. Як справедливо зазначав Р. Калергі, «для пан'європейського союзу прийшов час не пропагувати ідею, а здійснювати її».

У зв'язку з цим Р. Куденхове-Калергі розгорнув власну діяльність. Він звернувся з особистим листом до 4400 парламентарів Західної Європи з питанням: «Ви за створення європейської федерації в рамках ООН?».

В результаті опитування 41,5% (1766 осіб) депутатів відреагували, а 50% з них сказали «так». Найбільш численна частка припадає на Італію, Грецію, Францію і Бельгію (між 64% і 52%). У Данії, Швеції, Норвегії та Великобританії кількість депутатів, що відповіли була невеликою, а Німеччина не опитувалася, так як ще не мала парламенту.

Першу узагальнену програму Р. Куденхове-Калергі розробив в 1947 р. Ідея програми полягала в створенні в кожному національному парламенті міжпартійного парламентського комітету, якому було б довірено делегування в «Європейський Парламент» певного числа депутатів, пропорційного населенню країни. Головним завданням парламентаріїв було проведення тиску на свої національні уряди і формування громадської думки на підтримку європейської Асамблеї.

Оскільки в цілому дана ідея отримала схвальні відгуки, Р. Куденхове-Калергі вирішив скликати в Гстааді в липні 1947 р. конференцію, на якій представники Італії, Греції та Бельгії створили Європейський Парламентський Союз. Р. Куденхове-Калергі був обраний генеральним секретарем Союзу [9, с.136]. На цій конференції були присутні 144 депутати з 10 країн, які доручили юридичній Комісії Союзу під головуванням Франсуа де Ментона розробку проекту європейської конституції.

Проте, на нашу думку, стратегія, яку обрав Р. Куденхове-Калергі, виявилася невдалою в порівнянні з вибором, продиктованим специфічними цілями його партнерів і суперників, а об'єднання парламентарів лише посилювало розбіжності. Будучи переконаним у правильності і послідовності своїх вчинків і переоцінюючи об'єднуючу силу свого «європейського послання» політичним групам, Р. Куденхове-Калергі ніяк не скоординував просування до Європейського парламенту. Крім того, створення Американського комітету з об'єднання Європи затримало його в США протягом вирішальних місяців під час організації Конгресу в Гаазі. Це призвело до того, що хоча Європейський парламентський союз і сприяв створенню Ради Європи, він, тим не менш, не став основним інструментом створення цієї організації.

Поряд з діяльністю Д. Сендіса та Р. Куденхове-Калергі можна виділити ще одну спробу вирішення питання щодо просування європейської інтеграції, здійснену Рональдом Маккеєм. Адвокат з Сіднея, що приєднався в 1945 р. до лейбористської партії Великобританії, відіграв важливу роль в дебатах з питань об'єднання Європи [10, с.25]. На початку 1947 р. Р. Маккей брав участь в розробці плану економічної допомоги Європі. В ході цієї роботи він визначив причини британського економічного спаду в обмеженому обсязі національного ринку. Він відзначав, що спад цей почався ще до 1913 р. У свою чергу, Р. Маккей бачив вихід у створенні митного і валютного союзу Західної Європи. Він відзначав, що європейці, проживаючи в континентальних федераціях, що належать федеральним урядам, розділені на 26 незалежних держав, в той час як в 1870 р. їх було тільки 15. На його переконання, в цій ситуації економічна ізоляція неминуча, тому що економічні плани створюються окремо для кожної національної області, і засоби управління у зовнішній торгівлі використовуються на

національному підґрунті. Економісти, знаючи, які заходи треба вжити, не мають ніякої політичної влади, здатної здійснити їх вирішення. Р. Маккей вважав, що європейська федерація забезпечить раціональну структуру, в межах якої найбільша індустріальна та економічна єдність в світі може бути прогресивною завдяки об'єднанню [11, с.12].

Р. Маккей вважав, що європейська перебудова стане виходом з економічної кризи і преамбулою до відновлення британського експорту в світовій торгівлі. Він вважав, що Великобританія повинна взяти на себе ініціативу відродження Європи в якості третьої сили, елемента рівноваги в планетарному масштабі. В січні 1946 р. Р. Маккей зближується з Р. Куденхове-Калергі.

Саме в таких умовах протиріч між ініціаторами європейської інтеграції почалася підготовка Європейського Конгресу в Гаазі Міжнародним координаційним комітетом Руху за об'єднання Європи. Зростання напруги в перші місяці 1948 р. привело до протистояння Д. Сендіса і Р. Куденхове-Калергі.

Д. Сендіс готував Гаагу як «ексклюзивний фінал пропаганди». «Європейська Рада» зайняла би місце інстанції, яка консулює і координує національні політики в звичайних урядових рамках [10, с.28].

Саме Р. Маккей в період між січнем і червнем 1948 р. здійснив рішучу спробу знаходження компромісу в питанні європейської Асамблеї [10, с.30]. Його ініціатива принесла цінні результати і в Палату Громад, де створюється Європейська лейбористська група, і в підготовку до Гаазького конгресу.

У зв'язку з цим політичний звіт, який Д. Сендіс хотів виголосити на конгресі, був повністю перероблений. Відкидаючи пропаганду на другий план, Р. Маккей поставив на перше місце демократичні цінності, які за багатьма пунктами передбачають положення договору ОЕСЕС, підписання якого готувалося в Парижі. Комплексна структура пропонованої їм організації могла вільно управлятися інтересами урядів, а асамблея, яку він пропонував створити, була б суто консультативною.

У той час як в Палаті Громад його пропозиції зібрали близько 200 підписів, Р. Маккей став одним з відповідальних за складання проекту політичної резолюції для Конгресу в Гаазі.

Слід зазначити, що ідея проведення Конгресу мала широку підтримку в офіційних колах, схвалення було виражено прем'єр-міністром Бельгії П. А. Спааком, міністрами закордонних справ Великобританії (Ернестом Бевіном), Франції (Ж. Бідо) та Італії (графом К. Сфорца).

В результаті 8 травня 1948 р. в Гаазі почав роботу Європейський конгрес, урочисте відкриття якого проходило в «Лицарському залі». Це було дуже почесно, так як саме в цьому залі нідерландський парламент збирався для заслуховування тронної промови королеви.

У Конгресі взяли участь 740 делегатів, представників різних країн. Серед учасників були колишні прем'єр-міністри і міністри закордонних справ, члени парламенту та видатні особистості, які представляли культурну та інтелектуальну еліту Європи.

Найчисельнішою була делегація Франції - 155 осіб, далі Великобританії - 145 осіб; Нідерландів - 59, Італії - 57, Німеччини - 51, Швейцарії - 40, Данії - 32, Швеції - 19, Бельгії - 68, Греції - 18, Австрії - 12, Норвегії - 12, Люксембургу - 8, Ірландії - 5, Саару - 5, Ліхтенштейну - 3.

Звичайно ж, і особливо помітною була делегація Німеччини, очолювана К. Аденауером, першим федеральним канцлером ФРН. Хоча вона і повинна була лише скромно брати участь в загальних дебатах, вже одна її проста присутність символізувала початок нової ери.

Також були присутні спостерігачі з Болгарії, Канади, Чехословаччини, Фінляндії, Польщі, Румунії, Іспанії, Португалії, Туреччини, США та Югославії. Східна Європа була представлена делегаціями емігрантів, їх очолював колишній посол Угорщини в Парижі Поль де Сер. Були і делегати, які перебували на нелегальному положенні.

Почесним президентом Конгресу було обрано У. Черчіля. Перед Європейським Конгресом в Гаазі були поставлені наступні завдання: показати світу істинний масштаб підтримки ідеї європейського об'єднання; надати нових сил Руху за об'єднання Європи та сформулювати практичні рекомендації щодо реалізації ідей Руху.

На Гаазькому конгресі були сформовані три комісії: економічна, політична і культурна. Економічна комісія, очолювана П. ван Зеландом, стала театром тривалих і гострих дебатів. Предметом принципівих дискусій було питання: чи будуть включати структури нової об'єднаної Європи такі органи, як, наприклад, «економічна та соціальна рада», хоча б із консультативними функціями [7, с.8-12].

Велику увагу отримала робота політичної комісії. Учасники її дуже швидко прийшли до єдиної думки про необхідність створення представницької Асамблеї, в якій європейські країни могли б обговорювати свої спільні проблеми [7, с.6]. Проте залишалося незрозумілим, як буде влаштована ця Асамблея і яка буде її компетенція. Спірним було питання: учасники Асамблеї повинні бути призначені чи обрані? «Федералісти» наполягали на тому, щоб призначені представники профспілок, кооперативів, церкви входили б в неї поряд з депутатами і сенаторами, в той час як колишній французький міністр Поль Рейно пропонував систему прямих виборів, згідно з якою один делегат обирався б від 0,5 млн. жителів.

Ні перша, ні друга пропозиція не була прийнята, тому Конгрес повернувся до первісної редакції, запропонованій Р. Маккеєм. Так, було вирішено, що Асамблея буде обиратися національними парламентами. Термін «Рада Європи», запропонований У. Черчілем, був позитивно схвалений, а ідея створення подібної організації отримала подальший розвиток.

Що стосується рішень культурної комісії, то, відзначаючи національне розмаїття, підкреслювалася спільна спадщина християнської цивілізації, духовних і культурних цінностей, прихильність до фундаментальних прав людини, зокрема свободи думки і висловлювання. У той же час наголошувалося, що поле діяльності ЮНЕСКО надто велике, а національні інститути обмежуються областю занадто вузькою. У зв'язку з цим, було запропоновано створити постійний орган, який буде представляти Європейський культурний центр, незалежний від урядових перевірок і який повинен вирішувати наступні завдання: сприяти розвитку почуття європейської спільноти за допомогою спілкування, друку, книг, фільмів та радіо, а також в освітніх установах; проводити зустрічі представників культури, щоб вони могли висловити свою точку зору на головні питання,

які цікавлять жителів континенту; сприяти вільному просуванню ідей, публікацій та інших видів мистецтва з однієї країни в іншу. Крім того, пропонувалося підтримати зусилля, спрямовані на незалежність освіти від політичного тиску, сприяти співпраці викладачів і приступити до перегляду підручників історії, який уже проводився в країнах Скандинавії.

Підкреслюючи, що молодь є майбутнім Європи, пропонувалося створити Європейський інститут дитинства та молоді, в якому широку участь брали б також і жінки [7, с.14-15].

Слід зазначити, що організаторам Гаазького конгресу доводилося долати значні труднощі, пов'язані з різним підходом учасників конгресу до ступеня заангажованості США в європейських справах. З одного боку, залишалися живучими ілюзії міцного альянсу між переможцями у Другій світовій війні. Причому, не стільки у політичних діячів, скільки в масі виборців, і це треба було брати до уваги. З іншого боку, більшість європейців негативно сприймало ситуацію, в якій Європа повинна була економічно залежати від США. Американці в цілому прагнули не зачіпати європейську чутливість в цьому питанні і намагалися бути якомога більш тактовними. Але важко заперечувати, що в цей момент Європа, як сказав пізніше П.-А. Спаак, «жила в страху перед росіянами, з одного боку, і в страху перед американською щедрістю - з іншого» [2, с.131].

Незважаючи на численні розбіжності в питаннях шляхів, форм і темпів просування до єдиної Європи, переважав на Гаазькому конгресі оптимістичний загальний настрій. Цей настрій знайшов своє відображення в зачитаному Д. де Ружемоном на останньому пленарному засіданні 10 травня 1948 р. «Послання до європейців». У ньому йшлося про те, що головною небезпекою для Європи є її поділ на національні держави і, якщо не буде створено союз самими європейцями, уніфікація буде вимушеною, вона здійсниться або втручанням ззовні, або внутрішньою узурпацією. Вищим завоюванням Європи і європейської цивілізації в цілому визначалася людська гідність. Тому, для того щоб врятувати права і свободи, необхідне об'єднання. Це послання резюмувало резолюції Конгресу в п'яти пунктах і закликала до:

- створення об'єднаної Європи з вільним пересуванням людей, ідей та цінностей;
- прийняття Хартії прав людини, яка гарантує свободу думки, зборів, думок, а також свободу вираження опозиційних ідей;
- створення Суду, покликаного забезпечити дотримання положень Хартії прав людини;
- скликання Європейської Асамблеї, в якій були б представлені «живі сили» (тобто представники профспілок, церкви, громадськості) всіх європейських націй;
- активній роботі з просування ідей будівництва об'єднаної Європи, як єдиного засобу миру та великого майбутнього для нинішніх і прийдешніх поколінь [6, с.15-16].

В результаті дискусій і роботи комісії Координаційний комітет Руху за об'єднання Європи підготував політичну доповідь Гаазького конгресу, в якій були викладені пропозиції щодо подальшого розвитку процесу створення об'єднаної Європи. На основі цієї доповіді було прийнято кілька політичних

резолуцій. Їх головний зміст зводився до наступного: не може бути успішного відновлення Європи на базі жорсткого збереження національних суверенітетів; європейські нації повинні створити економічний і політичний союз з метою забезпечення безпеки, економічної незалежності та соціального прогресу, заради цього вони повинні бути готові поступитися деякими своїми суверенними правами; без зволікання повинна бути скликана Європейська Парламентська Асамблея, до якої б увійшли представники парламентів зацікавлених держав; створюваний європейський союз або федерація повинні бути відкриті для участі всіх країн, де дотримуються основні права людини; повинен бути створений європейський суд, що володіє необхідними правами для прийняття санкцій у відношенні порушень прав людини; повинні бути збережені існуючі зв'язки європейських країн з їх заморськими територіями; створення об'єднаної Європи є найважливішим етапом на шляху до «єдиного миру» [6, с. 14].

В основу об'єднаних процесів був покладений проект Р. Маккея, згідно з яким створювалася європейська Асамблея, що складалася з політичних діячів, вихідців з національних парламентів. Асамблея не повинна була виходити за рамки дослідницької та консультативної діяльності і мала бути позбавлена найменшої законодавчої ініціативи. Вона повинна була являти собою «владу уяви», здатну готувати пропозиції урядам і бути творцем майбутнього Європейського Союзу.

Аналіз резолюцій Конгресу показав, що на ньому запанувала думка прихильників більш поступового підходу до створення об'єднаної Європи, в той час як прихильники більш жорсткого федеративного підходу не отримали достатньої підтримки. І все ж квінтесенція цих резолюцій полягала в єдиному бажанні значних змін на континенті, прагнення до єдиної, нової Європи. Це було і в свідомості учасників, і в атмосфері самого Конгресу. Незважаючи на труднощі, взаємну недовіру, протиріччя між організаторами, це був єдиний порив, вислів ентузіазму і завзяття, якого Європа так і не змогла більше побачити. Тоді в Гаазі, в травні 1948 року, говорили про нову еру, і ніколи надалі європейський рух не відчував такого припливу сил і такого пристрасного бажання творити. Що ж стосується суперечок, то вони виникали лише тому, що кожен учасник Гаазького конгресу серйозно ставився до того, в чому він брав участь.

Разом з тим, відсутність конкретних рішень, які розкривали б в деталях шляхи створення нової Європи, її майбутній вигляд, аж ніяк не свідчили про неефективність цього Конгресу. Його учасники і не ставили, судячи з усього, перед собою такого завдання. Головним підсумком дискусій було формулювання ряду основоположних ідей, які визначили багато в чому подальший розвиток європейської інтеграції. Як писав через багато років (в 1968 р.) один з активних учасників Гаазького конгресу Денис де Ружемон, «все вийшло з Конгресу в Гаазі в травні 1948 р.: перші європейські організації - парламентські, юридичні, культурні, технічні, основні принципи Спільного ринку ...». [1, с. 58].

Прямим наслідком пропозицій Гаазького Конгресу стало створення Міжнародного координаційного комітету 25 жовтня 1948 р. так званого «Європейського руху» - постійно діючої неофіційної організації, головною

метою якої був розвиток і пропаганда ідеї Європейського союзу. Почесними президентами «Європейського руху» були обрані Л. Блюм, У. Черчиль, Де Гаспері, П.-А. Спаак [3, с.4].

Таким чином, після Другої світової війни об'єднання Європи великою кількістю суспільно-політичних діячів, науковою та інтелектуальною елітою європейських країн було визнано за необхідне. Дискусія між прихильниками євроінтеграційних процесів, яка вилася в боротьбу думок та ідей на Гаазькому конгресі 8-10 травня 1948 року, стосувалася питань форми, структури і компетенції майбутнього союзу. Гаазький конгрес став наслідком зусиль прихильників євроінтеграційних ідей та закріпив ідею об'єднання, як одну з основних концепцій в більшості впливових партій та громадських організацій у групі європейських країн.

1. Gerbet P. La construction de l'Europe / P. Gerbet. - Paris: IN, 1994. - 560 p.
2. Brugmans H. L'idee europeenne. 1920-1970 / H. Brugmans. - Bruges: De Tempel, 1970. - 412 p.
3. Robertson A. The Council of Europe. Its structure, functions and achievements / A. Robertson. - London: Stevens, 1961. - 252 p.
4. Ченчик Д. В. Ідея об'єднаної Європи та пошук шляхів її реалізації у 1945-1952 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. істор. наук / Д. В. Ченчик. - Харків, 2007. - 29 с.
5. Грубінко А. Роль Великої Британії у процесах європейської політичної інтеграції у повоєнний період (1945-1956 рр.) Європейські історичні студії [Електронний ресурс] / А. Грубінко. - Режим доступу: <http://eustudies.history.knu.ua/andrij-grubinko-rol-velykoyi-brytaniyi-u-protseah-yevropejskoyi-politychnoyi-integratsiyi-u-povoyennyj-period-1945-1956-rr/>
6. Congres de l'Europe. La Haye. 1948. Son objet et ses realisations. - Paris, 1948. - 18 p.
7. Congres de l'Europe. La Haye. 1948. Resolutions. - Paris, 1948. - 15 p.
8. Черчилль У. Мускулы мира / У. Черчилль. - М. Эксмо-Пресс, 2002. - 528 с.
9. Coudenhove-Kalergi R. Weltmacht Europa / R. Coudenhove-Kalergi. - Stuttgart: Seewald, 1972. - 192 s.
10. Jalons pour une histoire du Conseil de l'Europe: actes du colloque Strasbourg (8-10 juin 1995) / [textes reunis par M.-T. Bitsh]. - Berne, 1997. - 380 p.
11. Cocks S., Mackay R., Edelman M. Europe's first parliament. Reflections on the Strasbourg Assembly, 1949 / S. Cocks, R. Mackay, M. Edelman. - London, 1950. - 24 p.

References

1. Gerbet P. La construction de l'Europe / P. Gerbet. - Paris: IN, 1994. - 560 p.
2. Brugmans H. L'idee europeenne. 1920-1970 / H. Brugmans. - Bruges: De Tempel, 1970. - 412 p.
3. Robertson A. The Council of Europe. Its structure, functions and achievements / A. Robertson. - London: Stevens, 1961. - 252 p.
4. Chenchik D. V. Ideya ob'yednanoyi Yevropy ta poshuk shlyakhiv yiyi realizatsiyi u 1945-1952 rr.: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya. kand. istor. nauk / D. V. Chenchyk. - Kharkiv, 2007. - 29 s.
5. Hrubinko A. Rol' Velykoyi Brytaniyi u protsesakh yevropeys'koyi politychnoyi intehratsiyi u povoyennyu period (1945-1956 rr.) Yevropeys'ki istorychni studiyi [Elektronnyy resurs] / A. Hrubinko. - Pezhym dostupu: <http://eustudies.history.knu.ua/andrij-grubinko-rol-velykoyi-brytaniyi-u-protseah-yevropejskoyi-politychnoyi-integratsiyi-u-povoyennyj-period-1945-1956-rr/>
6. Congres de l'Europe. La Haye. 1948. Son objet et ses realisations. - Paris, 1948. - 18 p.
7. Congres de l'Europe. La Haye. 1948. Resolutions. - Paris, 1948. - 15 p.
8. Cherchill' U. Muskuly mira / U. Cherchill'. - M. Jeksmo-Press, 2002. - 528 с.
9. Coudenhove-Kalergi R. Weltmacht Europa / R. Coudenhove-Kalergi. - Stuttgart: Seewald, 1972. - 192 s.
10. Jalons pour une histoire du Conseil de l'Europe: actes du colloque Strasbourg (8-10 juin 1995) / [textes reunis par M.-T. Bitsh]. - Berne, 1997. - 380 p.
11. Cocks S., Mackay R., Edelman M. Europe's first parliament. Reflections on the Strasbourg Assembly, 1949 / S. Cocks, R. Mackay, M. Edelman. - London, 1950. - 24 p.

Гончаренко Л. Л.

кандидат исторических наук, доцент, Сумский государственный педагогический университет имени А.С.Макаренко (Украина)

ГААГСКИЙ КОНГРЕСС ЕВРОПЕЙСКИХ ДВИЖЕНИЙ 1948 г.: ПРЕДПОСЫЛКИ СОБРАНИЯ, ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ПОСЛЕДСТВИЯ

В статье анализируется Гаагский конгресс европейских движений, как важный фактор распространения идеи единства на континенте после Второй мировой войны. На основе деятельности идеологов европейской интеграции, а именно У. Черчилля, Р. Куденхове-Калерги, Р. Маккея и их взглядов рассматриваются теоретические основы интеграционных процессов и их практическое значение в будущем создании органов власти европейских объединений. Раскрывается суть идей европейского единства и их донесения до европейского социума. Особое внимание обращается на деятельность и последствия Гаагского конгресса, как важного этапа европейской интеграции.

Ключевые слова: Гаагский конгресс, европейское единство, интеграционные процессы, объединяющие движения, международные отношения, У. Черчилль, Р. Куденхове-Калерги, Р. Маккей.

Goncharenko L. L.

PhD (History), Associate Professor (Ukraine), Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko

THE HAGUE CONGRESS OF THE EUROPEAN MOVEMENT 1948: THE PRECONDITIONS OF MEETINGS, ACTIVITIES AND CONSEQUENCES

The article analyzes the spread of ideas of European unity on the continent after World War II. On the basis of the activities of the ideologists of European integration, namely W. Churchill, R. Coudenhove-Kalergi, R. McKay and their views it is discussed the theoretical background of future integration processes and their practical value in the future creation of the bodies of the European unions. It reveals the essence of the ideas of European unity and their report to the European society. Particular attention is paid to the understanding of the essence of European unification, the rationality for its necessity.

There are analyzed integration views W. Churchill, R. Coudenhove-Kalergi, R. McKay, their fundamental importance in the formulation of a conceptual framework of integration, the main goals of the future unification. It is examined the role of these individuals in question of preparing the Hague Congress.

The focus is on the 1948 year which showed a radical change in the approach to the prospects of European unity. This turning point event was the holding of the Congress in the Hague in May 1948, which contributed to the growth in the number of supporters of European unification processes as in political circles and among the general public. The Congress was attended by 740 delegates, representatives of different countries; among the participants were former Prime Ministers and foreign Ministers, members of Parliament and prominent personalities who represented the cultural and intellectual elite of Europe. For the first time in the history of European integration at the meeting of such a high level, it was discussed the concrete steps and conceptual foundations of United Europe.

A characteristic feature of the Congress was that, it was attended by supporters of various ideological movements - of unionists and federalists. Many of the ideas embodied in the resolutions of the Congress were subsequently implemented, and underscores its importance in the processes foundation of United Europe. In the article much attention is paid to the training and activities of the Congress, and revealing its main areas of work. The emphasis is on the fact that a direct consequence of the proposals of the Hague Congress was the creation of the International coordinating Committee October 25, 1948 the so-called "European movement" - a permanent informal organization, whose main goal was the development and promotion of the idea of the European Union.

Thus, it is concluded that in May 1948, from the holding of the Hague Congress of European movements, activities of Pro-European associations moved from planning to practical work on the establishment of the "United States of Europe". There was a structural strengthening and expansion of transnational associations, which was reflected in the creation of the European movement.

Key words: the Hague Congress, European unity, integration processes, unifying movement, international relations, W. Churchill, R. Coudenhove-Kalergi, R. McKay.

Отримано 24.12.2016